

9. Khromova O. L. Formuvannia pozytyvnoho Ya-obrazu u ditei pidlitkovoho viku / O. L. Khromova, T. V. Kravchenko // Vykhovna diialnist suchasnoi simi. – 2001. – S. 22-29.
10. Chyslovska N. V. Vplyv simi na formuvannia shkidlyvykh zvychoh u ditei / N. V. Chyslovska, Z. A. Shkiriak-Nyzhnyk, I. V. Tsarenko ta in. // Materialy kruhloho stolu “Suchasna zahalno-osvitnia shkola ta reproduktyvne zdorovia”. – 2003. – S. 81-82.
11. Shakhrai V.M. Problema formuvannia v pidlitkiv tsinnosti zhyttia u vzaiemodii shkoly i simi: kontseptualni zasady doslidzhennia. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://lib.iitta.gov.ua/710648/1/%D0%A8%D0%B0%D1%85%D1%80%D0%B0%D0%B9%20%D0%92.pdf>

Одержано статтю: 1.02.2019

Прийнято до друку: 15.02.2019

УДК: 37.013

DOI: 10.15330/esu.15.182-187

Надія Кравець,

кандидат педагогічних наук, доцент,
ДВНЗ “Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника”
(м. Івано-Франківськ, Україна)

Nadiia Kravets,

Candidate of pedagogical sciences (PhD),
Associate Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian
national university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
westangel@ukr.net

АКСІОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

CULTURE OF AXIOLOGY OF FUTURE PRESCHOOL TEACHER OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS AS A SOCIAL PHENOMENON

У статті проаналізовано аксіологічну культуру майбутнього вихователя закладів дошкільної освіти як соціальний феномен. Встановлено, що необхідність формування професійної культури студентів ЗВО зумовлена зростаючими вимогами до рівня загальнокультурної, спеціальної і педагогічної підготовки випускників, потребами в постійній професійній самоосвіті й самовихованні, підготовкою майбутніх фахівців до професійного компетентного входження до ринку праці, що потребує готовності й уміння майбутніх вихователів утілювати в життя гуманістичні ідеї, становлення системи сучасних і соціально значущих цінностей у структурі особистості, здатності створювати й передавати цінності. Відповідно одними з найважливіших й актуальних завдань ЗВО є виявлення й оцінка ціннісних пріоритетів сучасного вихователя, розвиток його аксіосфери, аксіологізація професійно-педагогічної діяльності, розробка інваріантного ядра ціннісноорієнтаційних якостей особистості майбутнього вихователя, дослідження специфіки ціннісних орієнтацій у процесі його професійної підготовки.

З'ясовано, що цінності професійної діяльності (загальнолюдські, національні, сімейні, громадянські, особистісні, екологічні, пізнавальні, діяльності та спілкування) тісно пов'язані з культурними цінностями, їх гармонійне поєднання складає фундамент аксіологічної культури майбутнього фахівця. Відповідно поняття “аксіологічна культура” ґрунтується на розумінні культури як системи цінностей, котра, в свою чергу, є інтегративною основою для формування світоглядної, морально-духовної, етичної, естетичної, правової та інших культур особистості, оскільки цінності є універсальною категорією, що органічно входить в усі сфери людської життєдіяльності.

Зроблено висновок, що аксіологічна культура майбутнього вихователя закладів дошкільної освіти відображає рівень його педагогічної майстерності, професійної компетентності, педагогічної культури, здатності до самовиховання та самовдосконалення.

Ключові слова: аксіологічна культура, майбутній вихователь закладів дошкільної освіти, соціальний феномен.

The article deals with the culture of axiology of future preschool teacher as a social phenomenon. It is set that the necessity of forming of professional culture of students of higher educational establishments is predefined by growing requirements to the level of the cultural, special and pedagogical training of graduating students, by requirements in a permanent professional self-education, by future specialists preparation to the professional and competent coming into the labour-market, that needs readiness and ability of future teachers to put into practice humanistic ideas, developing the system of modern and socially meaningful values in the structure of a personality, ability to create and pass values. Accordingly one of the major and urgent tasks of higher educational establishments is exposure and estimation of the valued priorities of modern teachers, development of his/ her axiosphere, development of invariant base of valued features of future teacher personality, researching the specific valued orientations in the process of his/her professional training.

It is found out, that the values of professional activity (common to all mankind, national, domestic, civil, ecological, cognitive, activity and communication) closely connected with cultural values, its harmonious combination creates the base for culture of axiology of future specialists. Accordingly a concept "culture of axiology" is based on understanding of culture as a system of values, that, in turn, is integral basis for forming of world view, morally-spiritual, ethic, aesthetic, legal and other cultures of a personality, as values are the universal category that is organically included in all spheres of human activity.

It is concluded that the culture of axiology of a future preschool teacher represents the level of his/her pedagogical mastery, professional competence, pedagogical culture, capacity for self-education and self-perfection.

Key words: culture of axiology of future preschool teacher of preschool educational establishments as a social phenomenon.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Сучасні тенденції аксіологізації і гуманізації вищої освіти вимагають подолання однобічності та фрагментарності у підготовці фахівця, створення нових ефективних механізмів його інтеграції в культурне середовище.

Життєвим орієнтиром у професійній діяльності майбутнього вихователя закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО), важливим компонентом його педагогічної культури є цінності. Система цінностей має глибоко специфічний характер, адже це, насамперед у широкому розумінні світ культури, а у вузькому – сфера духовної діяльності людей, їх моральної свідомості, уподобань, якими виражається міра духовного багатства людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Огляд науково-методичної літератури показав, що на сучасному етапі розуміння культури як системи цінностей відображене в аксіологічних концепціях В. Бондаря, І.Зязюна, В. Сластьоніна, І. Чернокозова, М. Ярмаченка та ін. Проблеми співвідношення культури і цінностей присвячені також праці С.Анісімова, О.Дробницького, В.Малахова, Е.Соколова.

Педагогічний підхід до цінностей представлений працями О.Бондаревської, Г.Ващенко, О.Вишневського, П.Ігнатенка, Б.Ліхачова. Взагалі проблема формування системи цінностей майбутнього вчителя у педагогічній літературі порушується у зв'язку з вирішенням суміжних питань, таких, наприклад, як: гуманізація навчально-виховного процесу вищої школи (М.Євтух, Н.Крилова,

І.Смолюк, Р.Скульський, Г.Шевченко); формування особистості вчителя в системі вищої педагогічної освіти (І.Зязюн, Н.Кузьміна, О.Мороз, В.Сластьонін, Є.Шиянов, О.Щербаков); формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів (В.Гриньова, В.Зелюк, І.Саєв, Т.Левашова, Л.Нечепоренко, Ю. Соловійова).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Відтак, аксіологічна культура майбутнього вихователя закладів дошкільної освіти як соціальний феномен не була предметом спеціального дослідження.

Формулювання цілей статті. Мета статті – на основі аналізу джерельної бази розглянути аксіологічну культуру майбутнього вихователя закладів дошкільної освіти як соціальний феномен.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як свідчить аналіз джерельної бази, сьогодення вимагає нових підходів до формування ціннісних ставлень та установок майбутнього вчителя. Значно зростають вимоги до інтелектуального рівня вчителя, його моральних якостей, професійної культури.

Культура професійної діяльності майбутнього вихователя ЗДО безпосередньо виявляється через його загальну культуру. Цінності професійної діяльності тісно пов'язані з культурними цінностями, їх гармонійне поєднання складає фундамент аксіологічної культури майбутнього фахівця.

Н.Крилова вказує, що культура спеціаліста як інтегральний показник його творчості охоплює:

- 1) систему знань та інтересів особистості;
- 2) систему переконань, що утворює світоглядний рівень культури особистості;
- 3) систему умінь і розвинених на їх основі здібностей, що утворює рівень практичної діяльності;
- 4) систему індивідуальних норм поведінки та освоєних методів діяльності, що утворює рівень регуляції соціальної поведінки особистості;
- 5) системи соціальних почуттів, що утворює рівень емоційної культури [2, с. 14-15].

Показниками культури майбутнього вихователя ЗДО, на думку авторки, можна вважати ступінь широти кругозору, спрямованість, ступінь сформованості світогляду, ступінь соціальної активності в цілому (сукупна ступінь багатьох форм активності), соціальну значущість індивідуальних норм поведінки, володіння різноманітними методами діяльності, характер емоційної сприйнятливості та інтуїції. В основі всіх цих показників знаходиться загальний показник розвитку культури особистості – міра різнобічної творчої активності.

До ієрархії цінностей педагогічної культури Л. Хомич відносить:

- загальнолюдські;
- національні;
- сімейні;
- громадянські;
- особистісні;
- екологічні [6, с. 17].

Так, загальнолюдські цінності спонукають вихователя до самореалізації, самовдосконалення, любові до професії, до природи, до оточуючої дійсності; національні – забезпечують духовну складову особистості через знання і повагу до рідної мови, історії свого народу, його культурних традицій тощо; громадянські –

сприяють вихованню у студентів глибокого почуття любові до України, її народу, формування високої правової культури, правосвідомості; сімейні цінності – визначають формування подружньої вірності, піклування про дітей та батьків, повагу до прав дітей і старших; екологічні – забезпечують формування дбайливого ставлення до природи, активної життєвої позиції у природоохоронній діяльності тощо [6, с. 18].

На думку Ю. Соловйової, пріоритетними цінностями педагогічної діяльності виступають, окрім загальнолюдських, пізнавальні цінності (цінності-знання); цінності діяльності та спілкування (цінності-уміння); цінності, що характеризують особистісні якості педагога (гуманність, справедливість, працелюбність, відповідальність, вимогливість до себе) [5].

Вищевказані цінності, як компоненти аксіологічної культури вихователя, взаємопов'язані та взаємообумовлені. Недостатня увага до будь-якого з них неминуче призводить до послаблення дії інших. Саме тому є важливим дотримання рівноваги в цій системі.

Так, пізнавальні цінності або цінності-знання, за В.Гриньовою охоплюють:

- теоретичні знання (поняття, правила, закони, наукові теорії, ідеї та ін.);
- знання-засоби (операції мислення, експериментальні методи);
- знання-цінності (наукові теорії, ідеї науки, принципи, наукові факти, закони) [1, с. 115].

В процесі навчання студенти мають оволодіти циклом педагогічних дисциплін – з педагогіки, психології, вікової психології, основ педагогічної майстерності, методики викладання різних дисциплін.

Отже, знання виступає як самостійна цінність, оскільки у процесі засвоєння цінностей-знань студенти глибше і повніше пізнають самих себе, відповідно оцінюють власні якості, свій статус серед інших людей.

Формування цінностей діяльності та спілкування передбачає розвиток системи умінь.

Майбутній вихователь ЗДО повинен опанувати способами діяльності, що надають знанням оперативності та дієвості. До них можна віднести: інтелектуальні, рефлексивні та комунікативні вміння.

Інтелектуальні вміння допомагають конструювати процес реалізації поставлених цілей, проектувати програму своїх дій, прогнозувати можливі ускладнення при втіленні задуму в дійсність. Сформовані інтелектуальні вміння сприяють активізації навчальної діяльності, вдосконаленню аксіологічних знань, підвищенню їх повноти та усвідомленості.

Рефлексивні вміння визначають поведінку майбутнього вихователя на основі її осмислення та прогнозування подальших дій. Рефлексія є процесом самопізнання, усвідомлення особистістю того, як вона сприймається та оцінюється іншими людьми. Вона є процесом подвійного, дзеркального взаємовідображення суб'єктами один одного.

У результаті рефлексії вибудовується система уявлень про себе та оточуючих, формується адекватне сприйняття дійсності. При недостатньому рівні розвитку рефлексивних умінь особистість схильна нав'язувати іншим свій спосіб мислення, свою точку зору. Рефлексія є однією з найважливіших умов подолання егоцентричного мислення, розвитку здатності об'єктивно оцінювати власну позицію, сприймати точку зору інших.

Педагогічна рефлексія включає здатність керувати власним психологічним станом, вчинками, удосконалювати способи діяльності, оптимальним чином

співвідносити умови діяльності та власні можливості, оцінювати свої дії, усвідомлювати зміст і значення своєї діяльності, зіставляти її результати з загальноприйнятими нормами [5].

Формування системи цінностей майбутнього вихователя ЗДО передбачає також вироблення комунікативних умінь. О.Леонтьєв визначає такі комунікативні вміння педагога:

- вольові якості (вміння керувати своєю поведінкою);
- якості уваги (спостережливість, гнучкість);
- уміння соціальної перцепції;
- уміння розуміти, а не тільки бачити (адекватно моделювати особистість учня, його психічний стан за зовнішніми ознаками);
- уміння “подати себе” у спілкуванні з учнями;
- уміння оптимально будувати свою мову в психологічному плані (уміння мовного спілкування);
- уміння мовного та немовного контакту з учнями;
- “гностичні вміння”, пов’язані з усвідомленням, систематизацією та переносом інформації [3, с. 34].

До комунікативних умінь відносяться також уміння будувати взаємини з оточуючими на діалогічній основі, вміння слухати співрозмовника, враховувати погляди та переконання інших людей, співпереживати, не нав’язувати власну точку зору, аргументувати свою позицію. Своєю комунікативною діяльністю вчитель орієнтований на моральні норми, що діють у процесі спілкування.

Формування системи цінностей передбачає також визначення якостей, необхідних учителю в майбутній педагогічній діяльності (певний професійний ідеал), порівняння себе з цим ідеалом з метою подальшого розвитку цих якостей у себе.

Професіограма, розроблена В.Сластьоніним, включає такі якості та характеристики особистості вихователя ЗДО: моральні та ціннісні орієнтації, усвідомлення суспільного обов’язку та громадянської відповідальності, інтерес і любов до дітей, захопленість педагогічною працею, педагогічний такт, комунікабельність, організаторські здібності, спостережливість, педагогічну уяву, цілеспрямованість, наполегливість, справедливість, вимогливість, врівноваженість, самооцінку, професійну працездатність, наукову ерудицію, пізнавальні потреби та інтереси, інтелектуальну активність, почуття нового, готовність до педагогічної самоосвіти [4, с. 28].

В.Гриньова визначає такі якості та особливості особистості вихователя ЗДО: професійно-спрямовані параметри (любов до дітей, любов до професії, відданість професії, відповідальність, обов’язок, чесність, тактовність, ввічливість, авторитетність, виваженість, імідж); інтелектуальні параметри (гнучкість, варіативність, самостійність, критичність, продуктивність, ерудиція, хороша пам’ять, дотепність, володіння усною і письмовою мовою); індивідуально-психологічні якості (стриманість, вимогливість, врівноваженість, спостережливість, толерантність, воля, готовність до самовдосконалення); екстравертивні якості (повага до людини, комунікативність, доброзичливість, милосердя, співчуття, справедливість, альтруїзм, емпатійність) [1, с. 80].

На основі наведених вище підходів у контексті розглянутої проблематики ми дотримуємося думки Ю. Соловйової, котра визначає такі якості особистості майбутнього вихователя ЗДО як: гуманність, працелюбність, відповідальність, вимогливість до себе, справедливість [5].

Отже, поняття “аксіологічна культура” ґрунтується на розумінні культури як системи цінностей, котра, в свою чергу, є інтегративною основою для формування

світоглядної, морально-духовної, етичної, естетичної, правової та інших культур особистості, оскільки цінності є універсальною категорією, що органічно входить в усі сфери людської життєдіяльності.

На думку Ю. Соловійової аксіологічна культура майбутнього вихователя ЗДО є особистісним інтегративним утворенням, котре включає систему цінностей, основу яких становлять загальнолюдські цінності, що є стійкими орієнтирами, за якими студент співвідносить своє життя та педагогічну діяльність [5]. Отже, аксіологічна культура має для майбутнього вихователя ЗДО велике професійне значення. Вона відображає рівень його педагогічної майстерності, професійної компетентності, педагогічної культури, здатності до самовиховання та самовдосконалення.

Література

1. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). Харків: Основа, 1998. 300 с.
2. Крылова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста. М.: Высшая школа, 1990. 142 с.
3. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. М.: Знание, 1989. 47 с.
4. Слостенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки. М.: Просвещение, 1976. 160 с.
5. Соловійова Ю.О. Структурні компоненти аксіологічної культури майбутнього вчителя. *Педагогіка та психологія*: зб. наук. праць. Харків, 2004. Вип. 26. Ч.1. С. 130 – 135.
6. Хомич Л. Зміст культурологічної парадигми розвитку педагогічної освіти. *Культурологічна складова професійного розвитку педагога*: зб. наук. праць. 2012. С. 13 – 22.

References

1. Hrynova V.M. Formuvannia pedahohichnoi kultury maibutnoho vchytelia (teoretychnyi ta metodychnyi aspekty). Kharkiv: Osnova, 1998. 300 s.
2. Krylova N.B. Formyrovanye kultury budushcheho spetsyalysta. M.: Vysshaya shkola, 1990. 142 s.
3. Leontev A.A. Pedahohycheskoe obshchenye. M.: Znanye, 1989. 47 s.
4. Slastenyn V.A. Formyrovanye lychnosti uchytelia sovetskoi shkolyi v protsesse professyonalnoi podhotovky. M.: Prosveshchenye, 1976. 160 s.
5. Soloviova Yu.O. Strukturni komponenty aksiolohichnoi kultury maibutnoho vchytelia. Pedahohika ta psykholohiia: zb. nauk. prats. Kharkiv, 2004. Vyp. 26. Ch.1. S. 130 – 135.
6. Khomych L. Zmist kulturolohichnoi paradyhmy rozvytku pedahohichnoi osvity. Kulturolohichna skladova profesiinoho rozvytku pedahoha: zb. nauk. prats. 2012. S. 13 – 22.

Одержано статтю: 20.02.2019

Прийнято до друку: 16.03.2019

УДК: 37.035.6(477)

DOI: 10.15330/esu.15.187-194

Неля Сірант,

асистент, Львівський національний університет імені Івана Франка (м. Львів, Україна)

Nelia Sirant,

Assistant, Ivan Franko Lviv National University (Lviv, Ukraine)

nelya03@ukr.net

ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В СІМ'Ї

DECORATIVE-APPLIED ART AS A FACTOR INFLUENCING ON THE AESTHETIC UPBRINGING OF THE CHILD IN THE FAMILY

У статті аналізується декоративно-ужиткове мистецтво як чинник естетичного виховання дитини в сім'ї. Доведено, що воно є одним з найдавніших видів